

Jak si stojí protiepidemická doporučení v praxi?

Nošení roušek v předškolním vzdělávání postrádá smysluplnost protiepidemické ochrany, když děti roušky fakticky nosí jen po část dne – to byl výsledek jarního šetření za podpory Technologické agentury ČR. Co je tedy opravdu efektivní? A co doporučují světoví odborníci?

PHDR. SIMONA WEIDNEROVÁ, MBA
MGR. ŠÁRKA KOCOURKOVÁ
MGR. BLANKA JAVOROVÁ

Naše šetření ukázalo hned několik skutečností, kvůli kterým je předškolní vzdělávání popelkou v rámci celého školského systému. Panující odlišnosti mezi mateřskými školami, pokud jde o podmínky, v nichž se předškolní vzdělávání odehrává, jsou tak obrovské, že ani samy ředitelky mateřských škol **nerozumějí odlišnostem mezi mateřskými školami**.

Ty z nich, které se staly poradkyněmi, s nimiž některé návrhy ministerstvo konzultuje, se podílejí na tvorbě metodických opatření za tu velikostní skupinu mateřinek, v níž samy působí nebo v minulosti působily, aniž by rozuměly celému segmentu v holistickém pojetí. Snaha zavděčit se ministerstvu pak

vede k **přehnaně restriktivním metodikám**, které jsou vytvářeny na mikroúroveň činností, což komplikuje běžný každodenní život mateřinkám s různým počtem tříd a rozdílným ekonomickým zázemím. Nadpoloviční většina respondentek si stěžovala, že tyto konzultantky hájí pouze své zájmy a ne zájmy všech mateřských škol. V reálných pandemických situacích je pak mnoho takových metodik v důsledku nespílitelných.

Řešením marginálních problémů se paradoxně odsouvají vážné systémové chyby, které v čase bobtnají do robustních rozměrů, a ministerstvo je neřeší. Snahou tohoto článku je, aby čtenáři z řad ředitelky a ředitelů mateřských škol, jejich zřizovatelů i ministerských úředníků pochopili, že rozmanitost ma-

teřských škol **nelze napasovat** do jednotných protiepidemických metodických šablon.

Nákaza covidem-19 se po vypuknutí druhé vlny epidemie v říjnu 2020 potvrdila ve více než polovině mateřských škol. Přenášela se **zejména mezi zaměstnanci**. Nejčastěji se nakazili zaměstnanci mezi sebou, případně se zaměstnanci nakazili od dětí. Nicméně potvrzené případy, kdo se kdy od koho nakazil, se vyskytují v jednotkách procent.

Kladli jsme si proto otázku, zda je nezbytné časté testování dětí, když ze stovek tisíců otestovaných žáků základních škol bylo podle serveru Lidovky.cz pozitivních jen 160. Proto jsme analyzovali doporučení protiepidemických a technicko-organizačních opatření v před-

školních zařízeních od autorit, jako je UNESCO, UNICEF, World Bank, Centers for Disease Control and Prevention, Dale Epstein, Joy Sotolongo, a různých univerzit, včetně analýz klinických studií s cílem **identifikovat příklady dobré praxe**, nebo naopak identifikovat ta opatření, která nelze v České republice implementovat.

Děti s příznaky covidu-19

V červenci 2020 Centrum pro kontrolu a prevenci nemocí (Centres for Disease Control and Prevention – CDC) zdůrazňovalo, že bez ohledu na úroveň přenosu v komunitě by každé zařízení předškolní péče **mělo mít vytvořen plán** na ochranu zaměstnanců, dětí a jejich rodin před šířením covidu-19. Při plánování by měly být brány v úvahu následující čtyři body:

„Vyžadujte, aby **nemocné děti i zaměstnanci zůstávali doma** (vykomunikovat s rodiči i zaměstnanci důležitost dodržování tohoto opatření, stanovit postupy, aby děti i zaměstnanci, kteří přijdou nemocní anebo onemocní během své přítomnosti, byli izolováni a odesláni co nejdříve domů, návrat nemocných zaměstnanců až po ukončení domácí izolace).

Mějte **plán pro případ, že někdo onemocní** (izolační místnost, nebo alespoň lůžko v rohu třídy, následná dezinfekce budovy a vybavení; v případě, že je potvrzen covid, uzavření prostor, ve kterých se daná osoba vyskytovala, otevření dveří a oken, dezinfikovat až po uplynutí 24 hodin, dezinfikovat i společné prostory – např. sociální zařízení, pokud uběhlo více než sedm dní od doby, kdy se v zařízení pozitivně testovaná osoba vyskytla, dodatečná dezinfekce není potřeba.“

Metodiku jsme probírali s ředitelkami mateřských škol na fokusních skupinách. V zásadě se dá shrnout, že metodika předpokládá silnou pozici ředitele mateřské školy, který disponuje odpovídající pravomocí a kompetencemi. Většinou jde o **ředitelky s dlouhodobou praxí**, které mají vstřícné zřizovatele, již se snaží alespoň trochu porozumět problematice a ředitelce či řediteli mateřské

Co říká UNICEF:

„Prosazujte, aby děti zůstávaly doma, pokud mají příznaky onemocnění. Dobrý způsob, jak toho dosáhnout, **je vytvořit kontrolní formulář pro rodiče**, který jim pomůže se rozhodnout, jestli mohou děti navštěvovat předškolní zařízení. Tento kontrolní formulář by měl být nabízen v různých dostupných formátech a jazycích a na základě místní epidemiologické situace by mohl zahrnovat položky týkající se:

- zdravotního stavu a zranitelnosti (vulnerabilities) dětí a/nebo členů rodiny;
- monitorování teploty dětí a příznaků onemocnění připomínajících covid-19 u dětí nebo členů domácnosti;
- podmínek v domácím prostředí, aby mohla být přizpůsobena podpora podle potřeb, např. přeplněnost domácností, omezený přístup k adekvátnímu sociálnímu zařízení, špatné rádiové vysílání a připojení k internetu, péče o děti/práce a nedostatečná doprava;
- pravidelně s rodinami kontrolujte, jak se cítí rodiče i jejich děti. Zaměřte se na rodiny s potřebou psychosociální podpory, rozvíjte partnerství s místními organizacemi v oblasti domácí péče a podpůrných služeb.“

školy naslouchat. V opačném případě z našich dat (až na výjimky) plyne, že čím slabší je postavení ředitele mateřské školy, čím kratší praxi ředitel/ka mateřské školy má, tím menší je vymahatelnost protiepidemických opatření a těžší dohoda s rodiči.

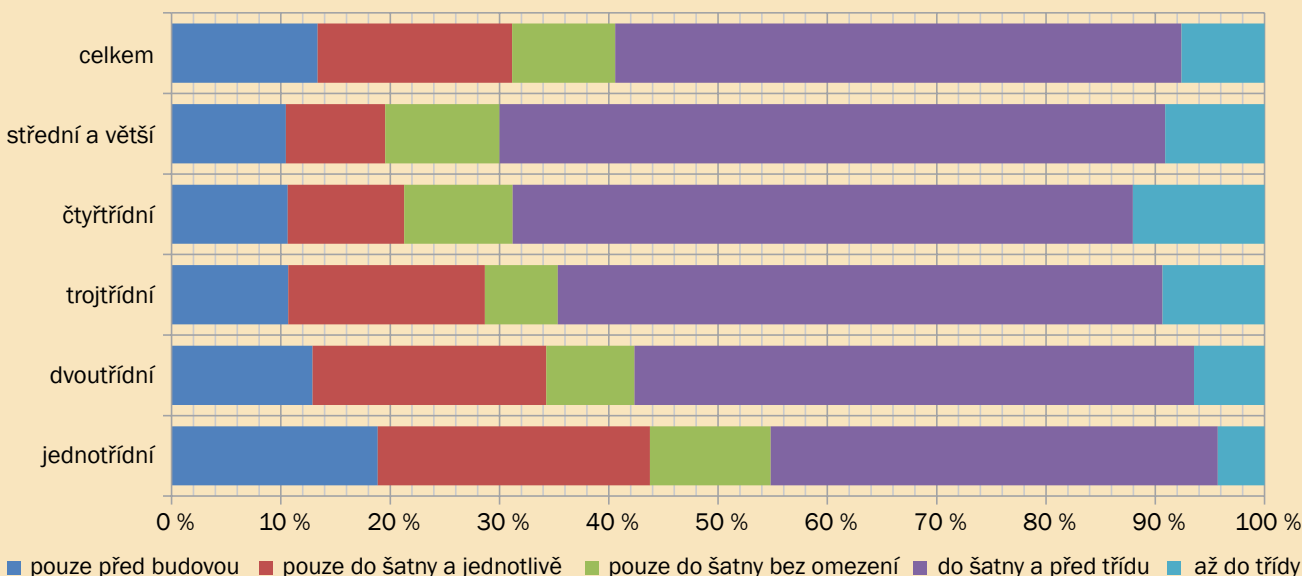
Snad nejmotivnější část diskuse na fokusních skupinách ukázala, že je v období kulminující pandemie **těžko vymahatelné doporučení**, aby děti s příznaky covidu zůstávaly doma. Zjistili jsme také významný rozpor mezi deklarovaným ustanovením v nezávazných materiálech

Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a reálnou vymahatelností takových ustanovení v praxi. Ačkoliv metodický pokyn MŠMT uvádí, že „nikdo s příznaky infekce dýchacích cest, které by mohly odpovídat známým příznakům covidu-19 (zvýšená tělesná teplota, kašel, náhlá ztráta chuti a čichu, jiný příznak akutní infekce dýchacích cest) nesmí do školy vstoupit“, ukázalo se, že **takové ustanovení nebylo v řadě mateřských škol vymahatelné**, o čemž informovala řada petic a otevřených dopisů ředitelk mateřinek.

Doporučení pro vyzvedávání dětí:

- zajistěte, aby všechny děti nepřicházely do předškolního zařízení najednou a neopouštěly ho najednou (stagger arrival and leaving times) a/nebo zajistěte, aby pedagogové vyzvedávali děti před předškolním zařízením ihned po příjezdu;
- odrazujte od shlukování během přivázení a vyzvedávání dětí;
- požádejte, aby dítě přivážel a vyzvedával vždy stejný rodič či určená osoba;
- pokud je to možné, vyhněte se tomu, aby děti vyzvedávali starší nebo zranitelní členové rodiny či komunity;
- na místa, kde dochází k předávání dětí, umístěte pro rodiče užitečné/nápo-mocné plakáty.

Režim předávání dětí při příchodu do mateřské školy podle velikosti školky

Zdroj: ISEA 2021, Ekonomické a personální řízení mateřské školy v době pandemie COVID-19 – TAČR ETA

Ministerstvo školství v reakci na otevřené dopisy ředitelky mateřských škol zaujalo **alibistický postoj**, že vymahatelnost jejich ustanovení je v gesci ředitele mateřské školy a jejího zřizovatele. MŠMT tedy svým nařízením definuje poměrně striktní podmínky, kdy nemá být zařazeno do kolektivu dítě, které vykazuje znaky covidu-19, ale současně nestanoví ředitelům mateřských škol dostatečné pravomoci pro vymahatelnost takových pravidel.

dentů na fokusních skupinách panovala v tom, že všechny mateřské školy bez rozdílu dělají v tomto směru **veškerá reálná a možná opatření**, aby eliminovaly šíření nákazy.

Diskuse ve fokusních skupinách potvrdila závěry kvalitativního šetření, kdy v zásadě existuje několik způsobů, jak mateřské školy v České republice řeší vyzvedávání dětí tak, aby minimalizovaly kontakty velkého množství dospělých osob. Tyto **postupy se liší podle**

- 2) Rodiče mohou do šatny pouze jednotlivě nebo v omezeném počtu, ostatní čekají s dětmi venku.
- 3) Rodiče mohou s dětmi pouze do šatny, potom si zazvoní na učitelku.
- 4) Rodiče mohou s dětmi do šatny a pak je přivedou před třídu, do třídy nesmějí.
- 5) Rodiče mohou s dětmi do šatny a pak je přivedou až do třídy.

Centrum pro kontrolu a prevenci nemocí (CDC) doporučovalo „upravit postupy předávání a vyzvedávání dětí (např. zřídit hygienické stanice u vchodu do předškolního zařízení), aby si děti umyly ruce před příchodem, umyvadlo s vodou a mýdlem, není-li k dispozici, tak dezinfekční prostředek (min. 60% alkoholu); tam, kde rodiče vyplňují přihlášky (ideálně venku), hygienické ubrousky pro čištění per; udržovat dezinfekční prostředky mimo dosah dětí, popř. je užívat pod dohledem; příchody a odchody dětí rozložené v čase; omezení přímého kontaktu s rodiči při předávání dětí a udržování doporučeného

” Ředitelé škol nemají dostatečné pravomoci k vymáhání vybraných opatření.

Předávání a vyzvedávání dětí v mateřské škole

Jak jsme z výzkumu zjistili, postupy předávání a vyzvedávání dětí se v mateřských školách liší podle toho, jak se liší dispoziční podmínky budov a tříd jednotlivých mateřských škol. Shoda respon-

personálních možností v mateřských školách a podle dispozičního uspořádání budov a tříd.

Zjednodušeně **lze shrnout zjištění takto:**

- 1) Rodiče do MŠ nesmějí, přebíráme si děti u vchodu (učitelky nebo jiné pověřené osoby).

odstupu; předávání dětí při příjezdu před předškolním zařízením; jeden dobrovolník z řad rodičů, který přivádí všechny děti do třídy, a na konci dne je odvádí zpět do jejich aut; ideálně by měl vždy dítě vodit a vyzvedávat týž rodič / určená osoba, nikoli prarodič nebo osoby s rizikovými faktory.“

Diskutující na fokusních skupinách vyslovili veliké obavy, že **v praxi nebude možné implementovat takové doporučení**. Pokud jde o jednoho dobrovolníka, který by předával děti, jde o techniko-organizační komplikace. Některé MŠ mají šatny v suterénu, třídy v patře. Rodiče nikdy nepřijdou v jeden čas. Chodí postupně. Pokud by někdo převzal dítě ze třídy, odvede je do šatny, oblékne a předá, uběhne zhruba 10 minut. Při počtu 20 dětí to je 200 minut (více než tři hodiny). V šatně nemůže dítě zůstat bez dozoru, aby dobrovolník převzal dítě zase ve třídě.

V rámci debat ředitelky MŠ **vzniklo více otázek než odpovědí**. Respondentky se zcela neshodly na tom, jak ošetřit zodpovědnost: Smlouvou? Dohodou? Co když dobrovolníka mateřské školy v některých oblastech neseženou? Kde by čekali ostatní rodiče? Venku? Mohlo by se stát, že budou na své dítě čekat třeba i déle než hodinu. Respondentky si také stěžovaly na to, že snaha některých ředitelky mateřských škol (které nedisponují silnými kompetencemi manažera) získat od MŠMT metodiku na každou modelovou situaci, která v mateřských školách nastane, komplikuje život ostatním ředitelkám a ředitelům, kteří nestandardní situace zvládají s přehledem, aniž by jim ministerstvo muselo nutně radit „od stolu“.

CDC dále doporučovalo praktikovat screening po příchodu (osoby s teplotou 38 °C a více nebo s jinými příznaky onemocnění nepustit do předškolního zařízení, nabádání rodičů, aby sledovali příznaky nemoci u dětí a v případě nemoci je nechávali doma, různé metody na ochranu zaměstnanců při provádění screeningů – sociální distanc, tedy odstup min. 6 stop od ostatních, nebo fyzické bariéry). Zde si mnoho členů fokusních skupin stěžovalo na **chybovost**

teploměrů. Některé mateřské školy zakoupily i několik teploměrů, v některých případech je školky obdržely od zřizovatele, ale měření teploty se v praxi ukázalo jako málo účinné.

Jaké závěry vyvodit?

Období pandemie ukázalo, že **ředitelé mateřských škol nemají odpovídající pravomoci**, které by vedly k reálné vymahatelnosti některých protiepidemických opatření. Zřizovatelé stojí spíše převážně na straně rodičů (voličů) než na straně zaměstnanců mateřských škol.

Řada metodických doporučení od MŠMT nebo zahraničních autorit je fakticky nevymahatelná. V řadě případů je jejich implementace nereálná také vzhledem k personálnímu podhodnocení (zejména jednotlivých) mateřských škol, dále kvůli nesrovnatelným techniko-organizačním a ekonomickým podmínkám; v neposlední řadě odlišnému dispozičnímu uspořádání budov mateřských škol.

O výzkumu:

Kvalitativní část výzkumu, jejíž závěry zde stručně prezentujeme, je založena na realizaci čtyř fokusních skupin a analýze 30 hloubkových rozhovorů s 30 řediteli a ředitelkami mateřských škol z celé ČR, které reprezentativně zastupují příslušnou velikostní strukturu mateřské školy (velikost úvazku, lokalitu obec/město). Kvalitativní část je dále složena z dat několika on-line sond v rámci Platformy ředitelky a ředitelky mateřinek, vedené Mgr. Andreou Benešovou (jež čítá 1 200 členů). Kvantitativní části výzkumu se zúčastnilo 2 010 ředitelů mateřských škol.

Závěrem

Chystaná studie ISEA proto **vydává v září 2021 doporučení** pro zřizovatele mateřských škol a pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy i kraje taková, aby zástupci jednotlivých úrovní decentralizovaného řízení předškolního vzdělávání pochopili problémy a odlišnosti mateřských škol a posílili pravomoci ředitelky mateřských škol, pokud jde o vymahatelnost strukturálních protiepidemických opatření. ■

Autorky působí v Institutu pro sociální a ekonomické analýzy, z. s.

Zdroje:

- Guidance for Child Care Programs that Remain Open: Supplemental Guidance. July 23, 2020, Centres for Disease Control and Prevention.
- Global Guidance on Reopening Early Childhood Education Settings: UNICEF HQ Education Section (Atif Rafique and Hsiao-Chen Lin), the World Bank.
- ISEA 2021, Ekonomické a personální řízení mateřské školy v době pandemie COVID-19 - TAČR ETA.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Provoz mateřských škol v období od konce školního roku 2019/2020